

20
БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

13162

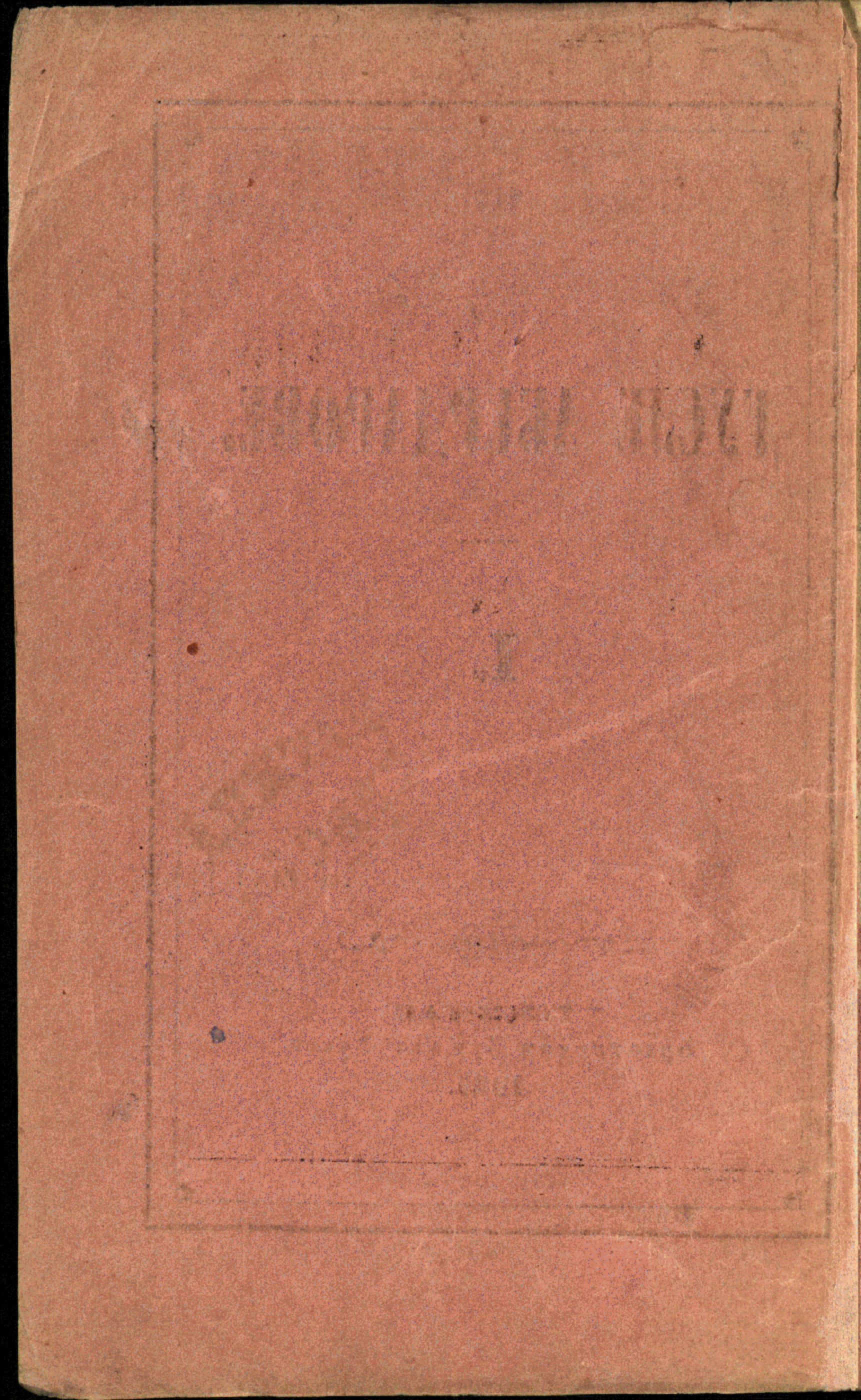
ГУСЛЕ АБЕРДАРОВЕ.

I.

99
МАТИЦА
СРПСКА

У НОВОМ-САДУ.
Брзотиском Игњата Фукса.
1861.

215 D 26
Pag. Sr. 1338.1

PI 185

СРБСКИ ПАТРИЈАР

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

или

13162

С ДЕЖЕВЕ НА ДУНАВ!

СПЕВ У VI. ПЕСАМА

Ј. Ј.

Милана Кујунџија—Абердара.

У НОВОМ-САДУ,
Брзотиском Игњата Фукса.
1861.

СЕРГЕЙ ПАТРИК

1801

С. ПЕТЕРБУРГ

ВЪЗРАСТЪ 17 ЛѢТЪ

Възростъ 17 лѣтъ

2. НОВОЕ СЛОВО

Възростъ 17 лѣтъ

1801

Србском роду.

. . . Све је ништа,
Једно је — народ мој!

Ј. Ј.

Будилац.

Да л' се сунце среће насрећило,
Ил' земаљске препило милоте,
Ил' му сласти веће досладиле,
Тено бо'не у облаке тоне? . . .
Ол' дојада вапај мученички,
Ол' дотужа писка и запевка,
Ол' отровне догрдеше ране,
Тено седа — муке да не гледа? . . .

По травици крвљу попрсканој
Мек опанак полагаано гмиже —
Де л' ће роб то? куда л' очи диже?
Црвен с неба ваљда га занела,
Те му земљу засенула црну,
Те невиди, нашта ногом ступа?

Хај, како се тиј облаци сјају,
Зар му прошлост не беше светлија,
Њен му спомен зар не бљешти већма! . . .
Сунце, сунце, та ти памтиш јоште,
Каква оно беше госпоштина,
Каква сила, а какав ли понос,

Каква слава, какво благовање . . .
 Ја каки ли блисташе се двори,
 А по њима силан царе шета;
 Земља пева с мудрости његове,
 Душман дршће с погледа му само . . .
 Поља китна, поља шировита,
 А по њима вес'о народ хита,
 Цвеће бере, богат плод прикупља,
 А свуд шале, свуд га песме прате . . .
 Па тиј дани весеља убава,
 Па тиј збори, те јуначке игре;
 Братац брата хитрином надмаша,
 Мајка чедо без прекора љуби,
 Драги драгу радостан милује,
 А својему свој правицу дели —
 Сунце, сунце, та ти памтиш јоште . . .
 Сунце, сунце . . . зашто за брег бегаш! . . .

Ал' шта јечи то кроз пустолину?
 Дегод била која жива душа,
 Зашто пламти, летом тек полети,
 Па застане, крсти се, па слуша . . . ?

Почуј, почуј — благи мелем то је,
 Што ти душу отровану блажи,
 Са биљега србске госпоштине,
 Са висока, са света Дечана
 Та глас је то сићаних клепаља,

Што те зове свету намастиру,
 Што те зове Богу на бденицу,
 И сутрашњој слави светитељској.

Ја где било тек србскога даха,
 Поврвело велико и мало,
 Ма без песме, без путничке шале,
 Крадом иде — истом звезде виде.
 Лети гором, сузу мучну брише,
 Не осећа опанак де клизи,
 Лети цркви — да л' да слави свеца?
 Да л' да јаде малко заборавне?
 Ил' да с' часом светлој мисли даде,
 Ваљда мисли прађедова својих —
 Ваљда мисли славе и богатства —
 Ваљда мисли среће и слободе —
 Хеј! стаманит', зар још немога' је
 Три столећа муке и невоље,
 Три столећа горка робовања??

Светковина.

Чудан блесак земљу обасјао!
Нојца дошла, па нојца и прошла,
Зазорила зора потајница,
Забљештала по танким кулама,
Одбила се са кровова сјајних,
Па те топи, па ти главу диже,
Па ти срце распламћава живо:
Међер и ја некад нешто бија!

Ври светина покрај цркве сјајне,
Чека дивну свету Летурију.
А жуборе просутих гомила
Попресеца раздрагани гласак
Јасне вруле, ил' танких гусала . . .

На сред порте коло ухваћено,
Нога млада игра, поцупкује,
Нога лака земљу не додира.
Жељна младост уграбила часак,
Још крвници док придошли несу,
Да се среће малко понагута . . .
Бердан звечи, одјекују речи:

— Ој Милице, моје јарко сунце!
 — Ој Марице, моје рајско цвеће!
 — Ој Данице, мој слатки месецу!
 — Ој Љубице, мој шећеру бели!
 — Ој Зорице, моја росо златна!
 — Ој Драгице, мој анђелу дивни!
 И глас дршће по уснама бајним,
 И жар лети редом по образи —
 И све коло жешће наоколо.

Ко да пази, шта је покрај њега?

Ко да мотри, што зорница бела
 Већ крвничке громиле довела?
 — Бре, аферим, кауријо млада!
 Гледе аге како младежа игра,
 Ја кака ли мома коловођа,
 Ја како л' је вилинско јој тело!
 Ја кака л' јој благост на образу!
 А што игра! . . . гледај другарице,
 Како моле : полакше, Милице!

— Амде море, цуро нељубљена,
 Амо редом да целујеш уста!
 Већ се маша поганичка рука
 До светиње невине девојке —
 Плану мома, па погледа редом,
 Груну руком у образ крвнику.
 А из руље једна рука снажна

Залете се ко гром из облака —
 Два корака натраг ага срну . . .
 — Нећеш туре, загрлит' ми драге,
 Кап док јоште устраје ми снаге!

Муња сену, дим облачан паде,
 Кроз облак се јека распознаде.
 Облак прсну . . . крв пращину каља —
 По крви се мртав момак ваља

— Зар је тако за јунака, Турци,
 Да оружан голога убија?
 Дајте, море, и амо оружја,
 Па да мејдан редом поделимо,
 Ако несте бабе и страшивци!
 И захука с' млађан побратиме,
 И потеже змијаста ножића,
 Сред убијце сјури до корице

И севнуше богати анџари,
 Фијукнуше на бујна јунака,
 Те послета стотину парчета . . .

А друмом се прах веће надао,
 Иде чета јаничара бесних,
 Да хараче од робове купи,
 Да јој крсте светковину плати

Распршта се младеж чемерична,
 У кутове све по гомилице. —
 А крај она надгробна камена,
 Какав ред се то за редом ниже,
 Каква руља све се сбија ближе? . . .
 Шарен човек на камену седи,
 Турска лика, али Турчин није —
 Србин није — а Бугарин није —
 Ни Влах није — а ни Млечић није —
 Накривио шепу над очима,
 Па час тише, час јаче забруји
 — Да л' и сада још се устежете?
 Та гледајте, шта вам чине Турци . . .
 А како би тамо благовали,
 Безбожном се светили месецу,
 А крстове цвећем облагали.
 Играли би кола убавога,
 Носили би оружја свакога,
 А живели крај рођене браће,
 Покрај Срема, баште Лазареве,
 Покрај села старог Смедеревца.
 Сајуз . . . краљ наш тек би вам тражио,
 Да сложније крвнике гонимо —
 Па зар не'те, да се пренесете? . . .
 — Ид' о'тале! — жубор га заглуши,
 — Шта нам трујеш срца чемернога!
 А знадеш ли, да Србину збориш?
 Завичаја зар да оставимо,

Да га душман без одпора гњечи;
 Зар гробове својих прађедова,
 Да их рука нечиста скрнави! . . .

Тај мах јекну клепало службенско.
 Отворише с' деветора врата,
 Пропустише народ на молитву.
 Службу служи главом Патријаре,
 Служио је до три пуна сата,
 На привати штаку у десницу,
 Вите крсте деца понесоше,
 А момчићи свилене барјаке,
 Запоја се песма божанствена —
 Пође пољу пресвета литија . . .

Клечало се, појало се доста . . .
 Већ литија натраг се враћаше.
 Ма на друму, баш пред намастиром
 С обе стране јендеци дубоки,
 А на среди јаничари бесни
 Сецадета сели те прострели,
 Траву пуше, у диму се гуше . . .

Шта да с' ради? Како да се прође? . . .
 — Друм је царски, а ми смо му ђеца! . . .
 На молења крвници прилажу . . .

Полагано деца с' провукоше,
 Ма како ће двајест служитеља,

Како ли ће петоро владика,
 А како ли небо с Патријарем?
 Спотаче се неки слуга Божиј,
 Ногом старом дотакну сецаде,
 Ал' одоздо спремљен анџар звиждну,
 Засече му пола плећа левог.
 На поскочи крвник побешњели,
 Раздера му крваву одећу,
 А гурну га на ришћанска друга,
 Што водицу свету носијаше —
 Обојица ох јађани паше

Замукоше песме божанствене.
 Ђути народ . . . прекрсти се само,
 Кад одеће преко свете пређе,
 Што но крвник доле разаст'ре је :
 — Туна гази, робе непослушни,
 Да се учиш служит' господара! . . .

Још у цркви свети Патријаре
 Са сузама службу довршује,
 А жубор се већ напољу дао
 — Ам'де море, шарени јуначе,
 Иди, здрави твога Лавоџорда,
 Кажи томе краљушини твојој,
 Нек нам спрема земље како било,
 Е трплење меру превршило . . .

Ајте браћо, светом Патријару,
 Да падамо, плачем да молимо,
 Нек нас води — ма сред адска мрака,
 Да не зуји тек име Турака!

Два сна.

Мркла поноћ земљу обавила,
Успавала поља и градове,
Утишала шуме и ливаде —
Мркла поноћ одрешила таму,
Просула је по широком свету,
Да замами тајне човекове —
Па је пита, шта јој очи лове? . . .

У далеком Бечу задунавском,
У дубокој Пећи закосовској,
Два живота двоји сни забављу,
Сни једнаки, па опет различни,
Сни различни, па опет једнаки . . .

Једно царе, друго патријаре.

Цар занешен љубе милујући,
Гледа војску, како Нишу допре,
Допре, стаде, па не крочи више.
— Ал' дижу л' се тиј већ Шумадинци?
Лепа помоћ, да растерам Турке,
А њих лако средио бих веће! . . .

Патријаре, Богу клањајући,
 На колени у сан се занео :
 — Три столећа, ни по лета мање,
 Три столећа ево с' навршује,
 Како крвце Косово не нашиј,
 Како душман славу нам помрачи —
 Боже, Боже, јел' доста кушања?! . . .
 А шта ли ће с отом војном бити,
 Што је бечки заметнуо царе;
 А шта ли ће с тим војводом бити,
 Што покојни Максиме га круном
 У Једрену венча деспотовском . . .
 Да ми оће Шумадије дићи,
 Да што пређе Турке протерамо,
 Са другима лак би рачун био . . .
 Та и тако ево два столећа,
 Како нашом тек помоћу с' држе —
 Јанапољци жив им бедем дижу,
 А Бакић им Беча ослобађа . . .
 Ето сад се тек придигли беху,
 Ал' к'о да ће опет да узмичу, . . .
 А деспота с војском баве Турци,
 А народ се огорчио силно,
 Неће више невоље да трни . . .
 Ма, невоље да л' су само овде? —
 Да л' да примим позивања царска?
 Да л' да примим обећања лепа?

Цар се трза, опет љубу сгрли,
 Па га опет санак заогрне
 — А мислим ли ја, кад вако радим?
 Што обећах србском Патријару —
 Зар да то ја кадгод поизвршим!
 А де ће ми влада над Србијом,
 А де ће ми католиштво слатко,
 Кад Србима у држави мојој
 Дајем земљу и дајем војводу,
 Пуштам веру и полу-слободу

У тај мах се Патријаре наже,
 Бледим челом патоса додирну
 — Ал' војвода под барјаком твојим!
 Па сеоба међ рођену браћу!
 Па чврстоћа у јединству лепом!
 Твоју веру нико да не дира!
 Па твој језик, њиме да се служиш!
 Па твој народ к'о народ уважен!
 Твоја војска, да с' душману светиш!

И цар нагло сад се трже, прену,
 И усна му на уснам' уздрхта
 — Да! што једном обрећи се може,
 Зар неможе то се и порећи!
 Сто година — и ниједан Србин
 Ни да чује тог имена србског,
 Ни да види крста од три прста! . . .

Онда стражом, што те вавек брани,
 Грувај право у Србију лепу,
 На стенама поносног Балкана
 Да оснујеш круну Асбургову!

Патријару лице се насмеши,
 Анђео му пред очима сену,
 Па десницом благослов му пружа . . .
 — Чудни часу! па кад љубав букне,
 Срећна браћа под војводом рабрим
 Пружи руку разбуђеној браћи
 Шумадије, Босне, Црне горе,
 Загрле се браћа соколови,
 Па грб један у облаке дигну — —

И с два грла, с два сна тако даљна,
 Уједанпут глас један полети
 — Па да свршим пос'о подузети! . . .

С е о б а .

Мили Боже, чудних дела Твојих! . . .
 Да л' запали небо ил' земљицу?
 Да л' затресе брда ил' долине?
 Да л' зашуста морем ил' вијорем?
 Да л' захука громом ил' урвином?
 Да л' пробуди лаве ил' соколе? . . .

Мили Боже — чудна добра Твога!
 Та не гори небо ни земљица,
 Већ док тече крша балканскога
 Ватра ватру све веселу дражи,
 Ватра ватру пламом надпламљује . . .
 Не тресу се брда ни долине,
 Већ свилени косовски барјаци,
 Пободени у земљу јуначку,
 Лепше се гором и долином . . .
 То не шушти море ни вијоре,
 Већ се песме с дивна грла оре,
 А прате их гласи од гусала,
 Дешто вруле, дешто ћиманета,
 И азијских дешто таламбаса . . .

То не хуче громи ни урвине,
 Веће пушке с раздраганих руку
 Надтичу се у метку јуначком,
 Часом хују, часом попуцују . . .
 Несу ово лави ни соколи,
 Већ србинска срца огњевита
 С домовином опроштаја славе

А Стамболе муком замукнуо,
 Слуша топот, гледа устајање,
 Ал' му гласа ништа не разуме.
 — Ој Падишо! свечев буздоване,
 Ево крсте узбуни се вамо,
 Оружја се опет докопао —
 Нит' му знадеш, шта ће, ни куда ће,
 Него брзо јаничаре шаљи,
 Сад у главу да га стаманимо,
 Да је нигда не пробуди више . . .
 Е још дан два, ево га диже се —
 Ни ће знати за тебе Стамболе,
 Нити за нас обријане главе!

Призрен бруји од спремања скора,
 У Пећи се калуђерци смели,
 Шта понети . . . шта ли оставити . . .
 А народе? — Ко се ту још спрема! . . .

Тек по дегде коју сенку видиш,
 Дрво какво де стиска и грли,

Или чујеш мајку јаћеницу
 — Куку, сине, цигло добро моје!
 Куку, сине, утехо једина!
 Ко ће, сине, гроб ти полазити!
 Ко ти, сине, цвећа доносити!
 Ко ће питат', јел' ти мучно сине?
 Је л' ти тешка земља паћеница?
 Је л' ти горка тама отровница?
 Куку, сине! зар последње пута
 На твом гробу да зајада мајка! . . .

И припукну пушке пламенице,
 И нагрну сетне певаније,
 И све друге гласове заглуше . . .

Још декоја шума се таласа,
 А крај врела момче замишљено,
 Траву љуби, у чезњи се губи
 — Овде! овде! . . . ох блажени часу!
 Овде првом преплану ме сунце —
 Овде првом сагледах јој лица . . .
 Ох ти врело, ох травице мека,
 Моје душе једини другари,
 Зар и вама да прошапљем „збогом!“
 А памтите л' ох другови рајски,
 Како л' ваздан сузама вас појих,
 Како л' ваздан покрај васке чамах,
 Сви лоруним са стадашцем мојим,

Та једнога тек да счекам часка,
 Та да она по водицу дође.
 Један поглед! . . и ја тонух срећан.
 Па се онда за њоме захујим,
 Па ето ме за час опет вама,
 А ви лицу ладите ми пламен,
 А ви срцу пружате ми наду — —
 Збогом земљо! Збогом завичају! . .

Опет негде нови гробак смотриш,
 И на њему дражесну девојку,
 — Драги! драги! . . и хитац полети,
 Те раздроби срце у грудима.
 А с усана бледих ко да читаш
 — Друге слатке, зар ономе, јадне,
 Који за вас паде и погибе,
 Зар ономе гроб да оставите,
 Вазда новог да му нема цвећа,
 Вазда росне да му нема сузе? . . .
 Ев' живота — нека гроб залива,
 Место вечна цвећа љубавничка . . .

А с братом се братац загрлио,
 — Збогом брате! . . . Срећно путовао!
 Да Бог да ти срећа другар била,
 К'о несрећа шго нам досад беше!
 А по кршу, по планини пустој
 И ја брате радостан ђу ходит',
 Док узмогу турске смицат' главе,

Док узчујем Дечанских клепала,
 И док орли причали ми буду,
 Да су браћу видели ми срећну . . .
 — Збогом брате!.. збогом!.. збогом!.. збогом!..

Колико је поља Дежевскога,
 Сво је поље чељад притиснула,
 Коњ до коња, човек до човека.
 А још руље, што се на пут справљу,
 Да су коњи танани прутићи,
 Људска тела сасушене сламке,
 Не б' их поље загрлити могло!
 Сви друмови редом закрчени,
 А стазице живнуле животом.
 Замучала за пашом говеда,
 Захрзали коњи за станови,
 Закрчала кола под теретом,
 Овце блеје за ледином старом . . .
 Поврвело ништо и богато,
 Поврвело велико и мало,
 Ретко срце на огњишту оста.
 Ја да ти је стати, на бројати,
 Само кућа, само задругарских
 Старешина! сбројао би глава
 Четир пута по десет хиљада . . .

Лети народ . . . Моравштина стала,
 Ма незнаде зашто се препала!

Уклањат' се од неког душмана?
Та летети — то је споро . . . споро . . .

Целим путем иде певанија,
Заборави свак већ муку своју —
Та јадниче! никад, никад више
Једне турске да не чујеш речи!
Твој тек слатки језик да говориш,
Твоју веру слободан да двориш,
Правицу ти братац да изриче,
А де гленеш, свуда срећа сама,
Ни кулука, ни тешке трећине,
Ни у кући туђе војничине! . . .
Пушка пушку веселу надјече —
Та ко срца да уздржи бујна!
До час, до два, кога ћеш да нађеш
С оволико и још више браће? . . .
Оли незнаш млађана јунака,
Како скака помамна коњица.
Ја какав ли на лицу му понос,
Како л' сваку обилази руљу
Са осмехом братским и очинским.
Ја како ли диван узрастао,
Вредио би, не да с царем седи,
Да му буде вазал и савезник,
Већ на царству сам да круну носи,
Оли незнаш — Ђурђа војеводу! . . .
Ја како л' га то народ гледаше,

Како ли га оком испраћаше . . .

— Збогом, браћо! ево мене одма,

Морам хитно немачком табору,

Карафа ме том принцу позива,

Нека важна збора да зборимо —

Сретни били, слатко путовали,

За час опет сретно се састали! . . .

„За час опет сретно се састали!“

Знаш јек онај с хиљаде усана . . . !

Сни на јави.

Поранила Балканкиња вила,
Пошетала до Прилипа стара,
Умила се на кладенцу сетном,
На кладенцу Марка јуначкога,
Па се дигла на високе стене —
Ту је стала, па је заплакала . . .

Ма рад чега тужиш посестримо?
Та већ травка по земљици пала,
Покапана силеним сузама —
Шта те мучи, шта л' ти сету буди? . . .
Ваљда срцу тежко у грудима,
Кад погледа опушћена поља,
Кад погледа порушене стаје,
Де цареви негда становаху?
Ил' ти души увређеној мучно,
Што те чеда оставише мила,
Што не паше, што не погибоше,
Завичаја пре нег' оставише? . . .

Али хајде, летни, летни тамо,
Де с' Дунавске оне бразде сјају,

Да видимо, шта ти чеда раде.
 Јесу л' сретна — онда утри сузе,
 Несретна л' су — онда скупа барем
 Земљу горку плачем да топимо

Јеси л' вес'о, ох народе драги? —

Ала ти се поља осмејкују

Накићена плодом пребогатим!

Ала ти се стаје одсјајкују,

Пуне мира, пуне изобиља!

Ал' што ће ти суза у очима? . .

Је л' то суза среће и радости?

Је л' то суза умилења слатка,

Од гледања стаја и пољана? . . .

Ма ти дижеш очи небесима,

Сетно мериш столетне грмове

„Ох, Дечани! . . Студенице лена! . . .“

Па узданеш тешко и невољно

„Гладовасмо, ал' Бога имасмо! . . .“

Па ти сузе грону из очију —

„Никог свога! . .“ па брат брата сгрлиш,

„Ни помена од војводе славна! . .“

Па јецањем загушиш се тешким,

„А Патријар?“ — ту ти груди плану,

„Можда грли тамница . . . и њега!“

Па ти мишца уздркти се силно —

„Е би другдаш вид'о издајнице! . . .“

Али камо посестриме тужне?? . . .

Место зоре магла се гомила.
 Часом зави земљу и селену,
 А из магле чудна светлост сену,
 Те обасја неку двораницу,
 А у њојзи чудну слику видиш,
 Са постеље старац одскакује . . .
 „Доста! . . . доста! . . . не куни ме више! . . .
 Ху — сваки дан! . . . доста . . . доста . . . доста . . .
 Ко ме куне? . . . та народ је срећан! . . .
 Ког запитам — добро . . . вели, добро . . .“
 Ал' светлост се већма поразбукта,
 К'о да оће сумњом да сагори
 „Добро? . . . добро? . . .“ „Доста! . . . доста! . . . доста! . . .“

Али камо посестриме тужне?? . . .

Магла пала, па је задрхтала . . .
 — Како народ, незнани путниче?
 — Добро, народ . . . луд да само није!

На чардаку од механе журне
 Крај трговца трговац заседа,
 Прах отреса с половног одела,
 Раздрешује торбу попутницу,
 А преплеће своју густу браду,
 А погледа маглицу над главом,
 — Греси, ваљда, што неће да с' тужи

На толике лажи и преваре? . . .
 Та де нам је добри наш војвода,
 У тамници зар да војводује,
 У тамници — је л' ту престо србски? . . .
 Зар се тако држе уговори! . . .
 — Ман' човече, та ти незнаш јоште
 Како раде велика господа . . .
 Није, море, Деспот у тамници,
 Већ баш, један Дунавац се куне,
 Слободан је, ал' неће међ Србље,
 А непушта другог за војводу . . .
 Затрепета магла сјајевита,
 А две сузе, два отрова горка
 Низ густу се скотрљаше браду
 — Ваљда греши, зашто не устаје,
 Кад нам језик диван затурише,
 Кад нам власти, кад нам госпоштину
 У свом роду бирати не дају, —
 Та то нам је обећано било? . . .
 — Ман' се тога, већ паметне људе
 Гледај, како живети умеду . . .
 И ја мишљах, оставим ли жупу,
 Ниђе винца напрати се нећу,
 А кад овде — ту тек познах сласти!
 И ја тедох размрвити главу
 Неком, што нам гусле кудијаше,
 А чим виђох друге мајсторије,
 Већ се стидим слепачких гусала

Магла блесну, блесну, па задрхта,
 Зачу путник потајне шапуге
 „Добро народ? . . ето ком је добро! . .“

.

Али камо посестриме тужне?? . . .

Магла пала па се заплакала . . .
 — Како народ, незнани Божјаче?

— Добро, народ . . . луд да само није!

У кућици малој, ал' богатој,
 Свећенику свећеник долази,
 У руку му штака од батине,
 Десно око, као да га нема,
 Е је главу рубцем увезао,
 Па све мотри маглу над теменом
 — Луд је народ, ваљда кад се тужи,
 Што ми, слуге цркве православне,
 Риму поклон слати да морамо,
 Па још харач бискупима туђим? . . .
 А зар то је црква самостална!
 То л' су она обећања лепа?
 — Море, ћути . . . знаш бар коме дајеш!
 Ево, овом да те водим Фратру,
 Па да видиш, шта је добар човек.
 Ваздан двори, ваздан са мном пије,
 Часа бити неможе без мене.

И кад време већ за цркву дође,
 Још тај сипа части и шалења . . .
 Напоследку и ја ти се дових,
 Е неможеш хатар да поквариш,
 Те сам службу тако уредио,
 Кад ја служим, онда и он служи,
 Кад он служи, онда и ја служим . . .
 Са тренутом сто различних боја
 Промен'о је незнани Божјаче,
 Пест се скупи, шкргутнуше зуби,
 Наже главу, стаде, па замуче.
 Тек пред оком трепћаше му магла
 „Добро, народ? . . јадниче! . . јадниче! . . .“

.
 Али камо посестриме тужне?? . . .

Магла пала, па се засјајкала . . .
 — Како народ, незнан господару?
 — Добро, народ . . . луд да само није!

Пљусак пљушти са гневнога неба,
 Црну вечер муње просецају,
 А громови шапуге земаљске,
 А стар јунак пред спахијом стоји,
 Сав у пламу пламен-маглу гледи
 — Али шта је тај срчани народ
 Недостојног себе учинио,

Кад га лудим, а срећним називљеш? . . .
 — Та луд народ . . . послушајме само,
 Ваљан ратник ево један овде
 У ћерку ми с' био загледао,
 А и она па опет у њега.
 Ма ту пређе, с другарицом неком
 На мису је одшетала била,
 Па детету допаде се свирка
 И седење при молитви оној,
 Те је тајно пошокчише тамо,
 А ја ништа о том не дознавах.
 Сад прођоше часи за часима,
 Дође време и венчању лепом, —
 Ма никако зет ми да се шокчи!
 Забадава зборише господа
 Да тек тако свадба може бити,
 Ал' он луда — сад ко му је кривац,
 Што отиде, те га Дунав сакри

Ал' кам' госта? Де се јунак деде? . . .
 Шта му беше да по бури овој
 Са ноћишта, испод крова бега? . . .
 — Снови моји, зар вам такав плод је!
 Наде моје, зар сте тако пусте!
 Клетво црна, клетво јадовита,
 Та мене ћеш негда помињати! . . .

И заблиста муња севалица,

И тама јој поприклони лица
 „Удриј! сеци! — тек ми причај штогод
 И потмули гласи затутњише,
 Бубње, јече, — тама сузе брише

Гле, големи како ћути граде,
 Мучан Дунав поред њега жури,
 А облак се надавио тежак,
 Сав да пљусне, да га пре пројури.
 У широкој некој кућерини
 Дворана је сјајно осветљена,
 Никог у нбој, до три бледа лица,
 Двојца дворе, један само седи,
 Па час дигне, часом спусти главу,
 Те задрма туђом косурином;
 Час па дољном напућеном усном
 Двојци риђа нешто прошапута.
 — О, како је време варалица!
 Троших средства, радих, радих, радих,
 И опета — колико урадих?
 Зар што бејаш некол'ко часова
 Замазао очи Чарновићу,
 Те Деспота одузех им једва,
 Зар некол'ко што сам капуташа
 И попова мени придобио —
 Зар то вреди оног силног средства!
 Зар то вреди толиких новаца,
 На уводе, што их попросицах ?!

Е овака још незнам народа! . . .
 Никог нема, што би га будио,
 Нешто само к'о да Чарновићу
 Сада главу дизати почео,
 Ма свуд речи: права и војвода,
 Језик, вера, народ и слобода,
 Незнам одкуд, ускрсат' почеше . . .
 А у вери отврдели вуци,
 Па никако растројит' их туна! . . .
 Чисто волим, што тај Турчин иде,
 Да их оће барем потаманит' . . .
 Е и тако сад морају сами,
 Дом свој бранећ', да нам царство бране,
 А без наше паре и динара . . .
 . . . Ма ко знаде, шта још ђаво ради?
 Да л' је тешко, гоњен, да с' однади? . . .
 Идте слуге, брзо објављујте,
 Да им дајем њина подвојводу,
 Док одкаже с' Буро, и војводу.
 Кажи, права, да им за сва јемчим,
 Само нек ме засада одбране!
 . . . А док само олујина прође,
 С изможденим, са посустајаним
 Знаћу ја већ другче уредити . . .

Тама паде, зора се пробуди,
 Пак извади сунашце из груди,
 Па га брже небу горе врже . . .

Али де је, де је посестрима! —??

— Уделите, ради душе ваше,
 Коју пару слабом, глухом старцу,
 Кој оглуве с боја јуначкога,
 Кој оглуве ратујући с Турци —
 Уделите рад среће јуначке!
 Посред збора од самих војника,
 Неку тајну што већат' почеше,
 Слаб, дрктући старац се протура,
 Па уз поклон сваки благосиља,
 И помиње Бога великога.
 Мала магла, као лак облачак,
 Спушта му се на врх главе бледе . . .
 Сад у кутак један се прислони,
 Као да би поклон пребројав'о,
 Ма мераше редом већенике . . .
 Један пита: Ако с' не одобри?
 Други на то: Знамо, шта имамо!
 А трећи га опет ободрава:
 Или мрети вако ил' онако,
 Па бар смрћу освети се живо
 Оном, што те варати мишљаше! . . .
 Неки прича, како веће Турци
 На три места Саву пребродили,
 Па ваљда ће пљашња учинити,
 Да се жељен подвојвода даде . . .
 У том други подигоше главе:

Па најпосле Ох народе тужни!
 Међер није залуду ти вапај! —
 Докле ћемо вако да сносимо?
 Ах, оће ли синови нам тужни
 Узвикнути кадгод с праоцима:
 Волим кршним у стенама пустим
 Дрвеном се кором залагати,
 Него л' спати, него л' благовати
 А без цркве и слободе златне!
 Ил' ће јадни прошаптават' редом:
 Кад ћеду нас овде да понемче,
 Што се онда неби потурчили,
 На нас Турци ни дарнути неће . . .

— Авај, авај! сад из кута јекну,
 К'о ван себе, просјак се затресе.
 — Ти си, ти си, то све учинио!
 Зар остави Призрен пустолини,
 Да се врапе сад по њему гњезде,
 Да се нигда душману не опре,
 Зар зато га оставио горда,
 Да у швабској потурчењак будеш!
 А де ти је јуначни Деспоте,
 Да ти име сада поодбрани?
 А вика ли, кад га затворише?
 А пљуну ли змији у образа,
 Кад ти власти светске подмицаше?
 Камо сада? Зар су то ти плоди!

Кам' обране — проклет Арсеније!
Бог те . . .

— Стани! . . Веж'те сиромака,
Из гомиле гласи захујаше,
— Луд ваљада кад и Патријара . . .
— Луд сам! луд . . . и раздрљи ритине;
А сенуше крсти и украси — —
„Благослови!“ шапут се протеже,
И док руља од чуда с' поврати,
Ко ће пређе да целива руку,
Ал' просјака веће нестануло

З а в е т.

Хеј пастиру, казуј стаду белом,
Стадо лепо, казуј трави мекој,
Свилна траво, кажи слаткој роси,
Ох росице, казуј драгом сунцу,
Ох сунашце, кажи неви дивној,
Нево слатка, казуј цвећу милом,
Нека цвеће наручује зори,
Нека зора попригрли санка,
Нека санак пушта господара . . .
Ол' незнате, неразумете ли
Звук добоша грлатих бирова?
Овака је само онда журба,
Када Јово у бој даљни зове,
Или када свети Патријаре
На договор ка себи позива

У великом, у престољном граду,
По избор се скупиле Србенде,
Ноћу зборе, а дању спавају,
А вечером у капелу иду,
Ту се моле Богу и Божијма,

Туна дворе светог Патријара.
 — Ево децо, петнајест година,
 Дрктућ старац са стола шапуће,
 — Ево пуно петнајест година,
 Од како се вамо доселисмо.
 Децо, децо, како је то тешко,
 Када камен попритисне груди:
 Кад при смрти прошлост узатрепти.
 Па још коме с' поверило било,
 Да управља судбином народа,
 Ах, на смрти кад стрелица штрецне:
 Је с' радио, колико си мог'о?
 Баковићу! тебе ја остављам,
 Јеси ваљан пред Богом и светом,
 Јеси вредан, да заступаш народ,
 Само немој да помислиш игда,
 Да ћеш самац, без војводе моћи
 Силу твојој да прибавиш правди.
 Памти ово, — на аманет даји
 Редом твојим свим наследницима.
 Приступите, изљубите децо,
 Сад владику — након патријара,
 Ако мните њега изабрати?

.
 Тако . . . тако . . . Бог вас поживео!
 Ево децо, шестнајест година,
 Једна светла како ме мисао
 Вазда топи, вазда самном дише.

Незнам како, незнам одкуда је,
 Ал' ме чудним надејама поји.
 Децо, децо, је л' то мис'о пуста?
 Ах, та много патићете, много,
 Црних беда имаћете доста, —
 Ал' немојте Бога да кунете,
 Већ на мене искаљујте срца —
 Па мис'о ми неће бити пуста!
 Децо, децо, клонути оћете л' ?
 Оћете ли бацат' име своје?
 Оћете ли незнат' права свога?
 Оћете ли туђину тек дворит',
 А без јемца за светињу вашу?
 Оћете ли с' одметати свога,
 Ако Бог вам искушење пошље,
 Те у беди вером преврнете?
 Оћете ли заборавит' браћу,
 У колевци што осташе вашој,
 Да падају под муком и бедом,
 Тек да име попридрже Србско,
 Докле ви се мало подкрепите,
 Докле ви му помоћ не пружите? —

— Ево завет, ево Патријаре!

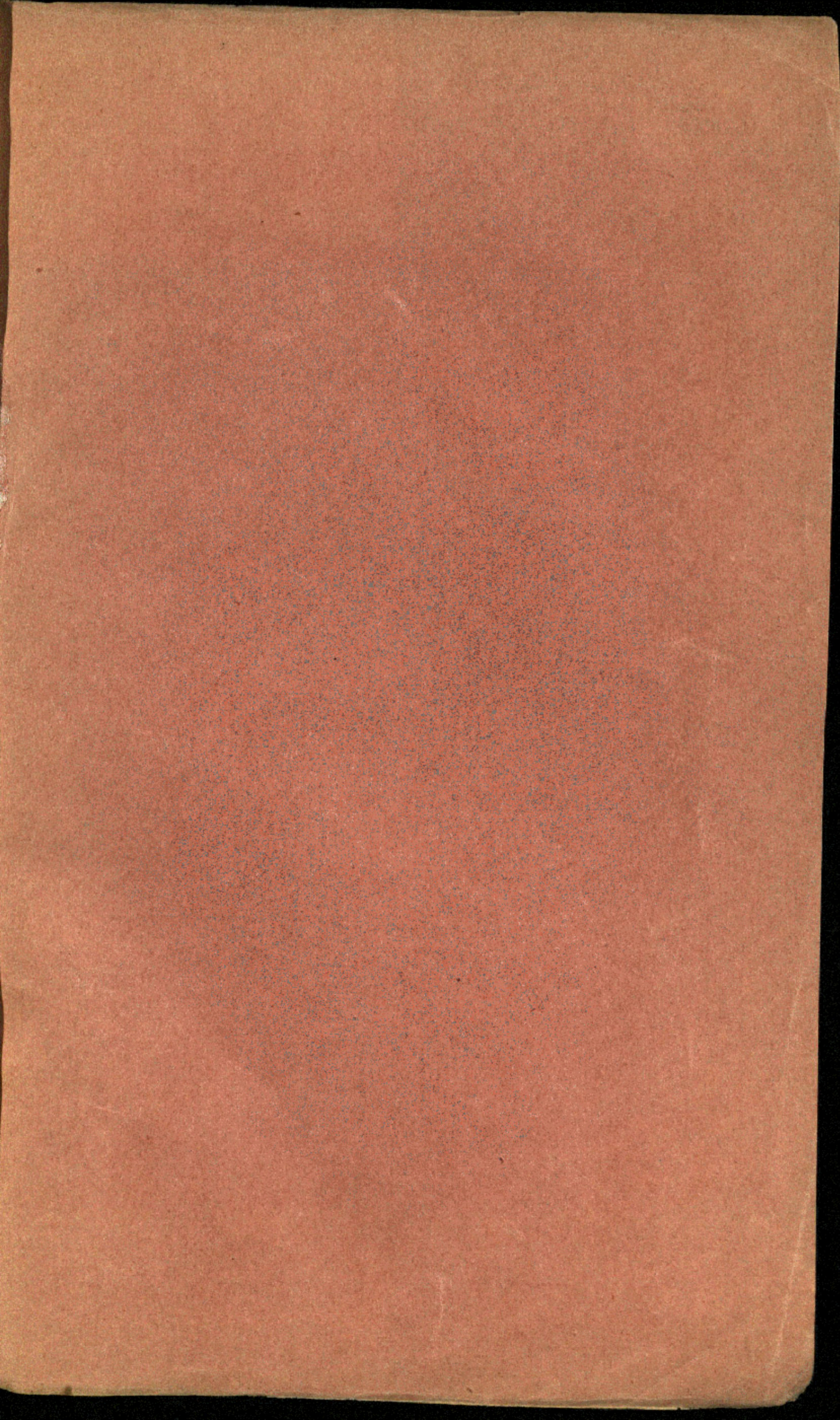
У глас један прошапута народ,
 — Завет нам је твоје име свето,
 Да ће т' светла надживети мис'о!
 Што смо дужни, радићемо верно,

Гонићемо душмане хришћанства,
 „Наше“ ће мо крвљу да златимо,
 Нек свако позна да га јесмо вредни!
 А да дамо стечевине своје,
 Да се гази, к'о прашина туђа —
 Пре сломити, него л' се савити! . . .
 Био Шокац, или Православан,
 Ил' Унијат, ил' Мухамеданац —
 Србин ко је, познаваће своје!
 Већма гњечен, дизаће се већма —
 Па да све му одузето буде,
 У срцу му све ће јоште стајат!
 И док један у животу буде,
 Знаће прошлост, знаће права свога,
 Зна ће јоште мисао ти светлу!
 И док један! по земљици ходи,
 Још ће бити — народности србске!

— Децо. децо, дајте руке амо . . .
 Децо, срећан! . . . ја умирем — срећан . . .
 И забљешта светлост чудновата,
 И зачу се анђелско појање,
 И — да мотри на земљицу црну —
 Небесима један анђ'о прну.

У Београду, Марта 1861.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P 19 Ср I 338.1